

Форма № 09/18
Затверджена рішенням вченої ради
ІДГУ
від 30.08.2018 р., протокол № 1

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ І ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ**

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія Османської імперії

освітній ступінь бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань усіх галузей знань
(шифр і назва галузі знань)

**спеціальність
(спеціалізація)** усіх спеціальностей
(код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

І. Опис дисципліни

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	Лекції:	
	26	6
Модулів: 1	Практичні заняття:	
Загальна кількість годин: 120	-	-
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2	Лабораторні заняття:	
	-	-
Семестр: 3	Семінарські заняття:	
	22	6
Тижневе навантаження (год.):	Консультації:	
	-	-
- аудиторне: 2	Індивідуальні заняття:	
- самостійна робота: 6	-	-
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	Самостійна робота:	
	72	108

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни є політичний, соціальний, економічний та культурний розвиток Османської імперії з 1300 р. до 1922 р.

Метою вивчення дисципліни є ознайомити з історією становлення та розвитку Османської імперії; навчити студентів розумінню важливіших процесів й закономірностей розвитку османського суспільства; закріпити поняття і категорії історії Османської імперії, її принципи, логіку, структуру, методи, позиції структурно-системної методології, засвоєні на лекціях та семінарських заняттях і навчитися практично їх застосовувати.

Міждисциплінарні зв'язки: «Україна в європейській історії».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. У здобувачів вищої освіти мають бути сформовані наступні елементи компетентності:

знання: етапи розвитку націо- та державотворення, загальні проблеми історії Османської держави; особливості політичного, соціально-економічного та культурного становища країни в різні історичні епохи;

вміння: вміти системно й всебічно аналізувати головні події в Османській імперії.

2. *Комунікація:* оцінювати історію Османської імперії у контексті загальноєвропейської та світової історії.

3. *Автономність та відповідальність:* формувати та підтверджувати наявними фактами власну точку зору, самостійно обробляти інформаційні джерела.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Періоди османської історії.	4	2	2	-	-	-	6	2	2	-	-	-	-	8
2.	Перші турецькі держави. Утворення Османської держави.	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	12
3.	Перші турецькі держави. Утворення Османської держави	4	2	2	-	-	-	6	2	-	2	-	-	-	8
4.	Завоювання османських султанів у Європі та Азії.	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	8
5.	Створення Османської імперії.	4	2	2	-	-	-	6	2	-	2	-	-	-	8
6.	Економічне та суспільне життя Османської імперії.	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	8
7.	Османська імперія на початку XV ст.	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	8
8.	Османська імперія в епоху розквіту.	6	4	2	-	-	-	6	2	-	2	-	-	-	12
9.	Ослаблення й занепад турецької могутності.	6	4	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	12
10.	Ослаблення й занепад турецької могутності.	4	2	2	-	-	-	6	2	2	-	-	-	-	8
11.	Релігія та культура в Османській імперії	4	2	2	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	12
Проміжний контроль		-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	4
Разом:		48	26	22	-	-	-	72	12	6	6	-	-	-	108

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Періоди османської історії.

Священна війна проти невірницького християнства (справа Гази). Візантійські території в Анатолії та на Балканах. Завоювання арабських земель у 1517 р. Сулейман I. Епоха розквіту. Європейська політика. Східне питання. Структура та інститути імперії. Період занепаду. Османська імперія як літопис занепадлих стародавніх форм імперських інститутів.

Тема 2-3. Перші турецькі держави. Утворення Османської держави.

Завойовницькі походи турків-сельджуків. Румський султанат. Розгром держав хрестоносців у Палестині. Війни проти візантійців, арабів, персів та ін. Переселення до Малої Азії кочових тюрків. Сельджуцько-візантійське прикордоння. Боротьба проти болгар, сербів та сельджуків. Створення князівств-еміратів. Правління еміра Османа. Політична ситуація в Південно-Східній Європі після утворення Османської імперії. Підкорення Криму. Держави Балканського півострова напередодні завоювання їх османами. Створення війська яничар.

Тема 4. Завоювання османських султанів у Європі та Азії.

Захоплення Дарданелл. Військові дії на Балканах султаном Мурадом I. Стягування з населення підкорених територій податків та повинностей. Похід на Сербію. Битва на Косовому полі («Поле чорних дроздів»). Вбивство Мурада I сербським воєводою Милошем Обіличем. Баязид I Блискавка. Завоювання Константинополя. Вторгнення «хрестоносців» до турецької Болгарії. Вторгнення в Малу Азію військ самаркандського еміра Тимура. Завойовницькі походи в Середню Азію, Сибір, Персію, Єгипет, Індію. Розгромлення могутньої Золотої Орди.

Тема 5. Створення Османської імперії.

Передумови та причини утворення Османської імперії. Осман I. Прийняття титулу «султан». Переселення протягом XI–XII ст. в Анатолію від 0,5 до 1,1 млн тюркських кочовиків. Орхан I. Завоювання Нікеї та Нікодемії. Пашалик. Санджак. Карбування срібної монети – акче. Побудування «Високих Порт».

Тема 6. Османська імперія на початку XV ст.

Вирішення династичних питань в Сербії. Захоплення Тирново. Підкорення Македонії та Фессалії. Проник до Греції. Панування османів у Малій Азії. Завоювання Салоніків (раніше тричі завойованими османами і знов втраченими ними), Коринфу, Патрасу і значною частиною Албанії. Взяття Константинополя.

Тема 7. Економічне та суспільне життя Османської імперії.

Статус особистості підданих. Інститути влади. Юстиція. Фінансова діяльність. Військові сили. Землеробство та скотарство. Тимар. Корисні копалини. Промисловість. Торгівля. Одиниці виміру. Грошова система.

Тема 8. Османська імперія в епоху розквіту.

Завоювання Селіма I та Сулеймана I. Похід на Алеппо. Прилучення арабських земель до османської імперії. Османська перемога під Мохачем 28 серпня 1526 р. та зайняття Буди. Армія. Завоювання та правління Баязида II. Селіма I. Сулеймана I. Селіма II. Правління Мурада III і Мехмеда III.

Тема 9-10. Ослаблення й занепад турецької могутності.

Польсько-турецькі війни. Російсько-турецька війна (1686-1700). Участь у Великій Північній війні. Правління Махмуда I. Спроби реформ (1757-1839). Правління Абдул-Гаміда I. Правління Селіма III. Спроба перевороту. Правління Махмуда II. Реформа армії. Військові втрати. Цивільні реформи. Царювання Абдул-Меджида. Гюльханейський хатт-шериф. Танзімат. Гумайюн. Кримська війна. Абдул-Азіз (1861–1876) і Мурад V (1876). Війна в

Чорногорії. Повстання на Криті. Російсько-турецька війна 1877-1878. Бунти у Вірменії і на Криті. Розпад Османської імперії, Розділ Османської імперії.

Тема 11. Релігія та культура в Османській імперії

Паломництво. Рамадан: «султан одинадцяти місяців». Ієрархія священнослужбовців. Суфізм. Звернення в іслам. Культові місця. Благодійні установи.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. ПЕРІОДИ ОСМАНСЬКОЇ ІСТОРІЇ.

ТЕМА 2-3. ПЕРШІ ТУРЕЦЬКІ ДЕРЖАВИ. УТВОРЕННЯ ОСМАНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

ТЕМА 4. ЗАВОЮВАННЯ ОСМАНСЬКИХ СУЛТАНІВ У ЄВРОПІ ТА АЗІЇ.

ТЕМА 5. СТВОРЕННЯ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.

ТЕМА 6. ЕКОНОМІЧНЕ ТА СУСПІЛЬНЕ ЖИТТЯ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ.

ТЕМА 7. ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ НА ПОЧАТКУ XV СТ.

ТЕМА 8. ОСМАНСЬКА ІМПЕРІЯ В ЕПОХУ РОЗКВІТУ.

ТЕМА 9. ОСЛАБЛЕННЯ Й ЗАНЕПАД ТУРЕЦЬКОЇ МОГУТНОСТІ.

ТЕМА 10-11. РЕЛІГІЯ ТА КУЛЬТУРА В ОСМАНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	30 (42)	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4 (4)	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - підготовка 2-х рефератів; - складання термінологічного словника.	20 (32) 18 (30)	Реферати Термінологічний словник
	Разом	72 (108)	

Тематика індивідуальних завдань

Тематика рефератів

1. Османська імперія (початок XVIII ст.)
2. Османська імперія в XVIII ст. Риси структурної кризи.
3. Османська імперія в XVIII – XIX ст.: між традицією та реформою.
4. Османська імперія та країни Центральної, Східної та Південно-Східної Європи в XVII ст.
5. Слов'яни та становлення Османської імперії в XIV – XVI ст.

Ключові слова для термінологічного словника

Абдал, аваріз, ага, ага яничарський, (єнічері агаси), адалет-наме, аджемі, ак-ага, акрітай, акче, алтмишли-медресе, ахі, а шик, баба, бабаі, базиргян, байло, байрамі, батініт, баш-кадин, бедестан, бедреддінлю, бей, бейлербей, бейлербеїлік, бейлік, бекташі, біат, бірун, вакф (вакиф), вакфійє, валіде-султан, везір, везір-і-азам, великий везір, войнік, гадіс, гаджегян, гайдарі, гальветі, гамзаві, гінафітська школа, гарач, діван-і-гюмаюн, джарійє, джебеджі-баїї, джебелю, калфа, капи, молла, муфті, хас-ода, хас-ода-баши, хас-одалик, хазіне, хазіне-дефтердари,

чавуш, чавуш-баши, чакирджи-баши, чашигір-баши, челебі, черібаши, чіфт, чіфт-бозан-акчеси, шагірд, шаріат, шейх, шейхюльіслам, шіт, юрюк, яничари, яя.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.

6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.

6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Османська перемога під Мохачем 28 серпня 1526 р. та зайняття Буди.
2. Російсько-турецька війна (1686-1700).

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. *Шкала та схема формування підсумкової оцінки*

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. *Критерії оцінювання під час аудиторних занять*

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або

	оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Реферат	5
Реферат	5
Словник	5

Оцінювання реферату здійснюється за такими критеріями: самостійність та оригінальність дослідження, виконання поставлених автором завдань, здатність здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу та відсутність помилок при оформленні цитування й посилань на джерела. Критеріями оцінювання словнику є правильність та повнота визначення термінів.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. *Economic and Social History of the Ottoman Empire, 1300–1914*. Cambridge, 1994
2. Faroqhi S. *Approaching Ottoman History: An Introduction to the Sources*. Cambridge, 1999
3. Finkel C. *Osman's Dream: The Story of the Ottoman Empire 1300–1923*. London, 2006.
4. Lowry H. *The Nature of the Early Ottoman State*. New York, 2003
5. Pitcher E.D. *An Historical Geography of the Ottoman Empire: From the Earliest Times to the End of the Sixteenth Century*. Leiden, 1972
6. Shaw S., Shaw E.K. *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, vol. 1–2. Cambridge, 1976–77
7. *The Great Ottoman Turkish Civilization*. Ankara, 2000
8. Варбанец П.А. *К вопросу о зарождении и эволюции идеологии кемализма в Турции*. Турция в XX веке: Сб. ст. М., 2004. С. 171.
9. Гасратян М.А., Орешкова С.Ф., Петросян Ю.А. *Очерки истории Турции*. – М., 1983; Кинросс Л. *Расцвет и упадок Османской империи*. – М., 1996; Кримський А. *Історія Туреччини*, – К., 1996.
10. Джон Патрик Бальфур. *Османская империя. Шесть столетий от возвышения до упадка. XIV–XX вв.* 2016.
11. Еремеев Д.Е., Мейер М.С. *История Турции в средние века и новое время*. М., 1992
12. Ільбер Ортайли. *Османи на трьох континентах*. Ніка-Центр, Видавництво Анетти Антоненко. 2019. 208 с.
13. Іналджик Г. *Османська імперія: Класична доба, 1300–1600*. К., 1998
14. Кинросс, лорд. *Расцвет и упадок Османской империи*. М., 1999
15. Кримський А.Ю. *Історія Туреччини: Звідки почалася Османська держава, як вона зростала й розвивалася і як досягла апогею своєї слави й могутності*. К. Львів, 1996.
16. Норман Стоун. *Краткая история Турции*. АСТ. 2014. С. 320.
17. Петросян Ю.А. *Османская империя: Могущество и гибель*. М., 1990
18. Пророченко Н.О. *Туреччина: історія, культура, географія*. К., 2005. С. 100-101.

10.2. Допоміжні джерела

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. *Історія держави і права зарубіжних країн*. 2-е вид. перероб. й доп.: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 730 с.

2. Кіндер Г., Хільгеман В. *Всесвітня історія: dtv-Atlas: Пер. з нім.* К.: Знання-Прес. 2001. С. 208-209.

3. *История Османского государства, общества и цивилизации: В 2 т. / [под ред. Э. Ихсаноглу]; Исслед. центр исламской истории, искусства и культуры; пер. В.Б. Феоновой под ред. М.С. Мейера.* Москва: Вост. лит., 2006. Т. 1:

4. *История Османского государства и общества.* 2006. С. 176.

5. Чухліб Т. *Козаки і монархи. Міжнародні відносини ранньомодерної Української держави 1648–1721 рр.* 3-тє вид., випр. і доповн. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2009. С. 13-14.